

Mindenkori behódolók

Gondolatok Benes József
emberábrázolásairól

Az ember azt gondolná, a visszataszító is megszokható. És valóban.

Először udvarias vagy. Igyekszel róla nem venni tudomást. Terelni próbálsz, elneveted, aztán a következő pillanatban feleszmélsz, hogy nem múlt el az inger, és ökrödni kezdesz. Aztán nem törődsz az udvariassággal. Hányasz, valahányszor megérezed. Fizikai ingered később indirekt reflexszé, fintorgássá válik, végül monotóniában, az undortól is megfáradva várod az elmúlást.

De ez valahogy más. Időtálló ez a meghökkentés.

Először udvarias vagy, érdeklődsz. Nem fér a fejedbe. Azt gondold, újabb urizáló hóbort, aminek semmi értelme. Igyekszel róla nem venni tudomást, továbblépsz. Terelni próbálsz, másra gondolni. Elneveted, aztán a következő pillanatban feleszmélsz. Nem múlt el az inger. Visszalépsz. Nézed. Homály. Pedig szeretnéd érteni, mi ez az elemi érzés, ami vonz. Nyugtalanít. Fizikai tünet nincs. Csak ez a nem múló szorongás.

Ez egy másik dimenzió.

Még hogy realista festő. Elvégre a realitás is szubjektív. Ilyennek látta a világot? Ilyennek látta volna az embereket? Ilyennek lennének? Dagadó szörny. Formátlan hústömeg. Elcsukló gerinc. Nem tudok másképp tekinteni a fűzőre, mint a letűnt századok szemfényvesztésének szimbólumára. A tökéletlenség fátylára. Minden önző igyekezetünk torzítana? Mint a felismerés, amikor meglátjuk valaki igazi bensőjét, s hogy a legkitüremkedőbb vonásai éppen

azok, amelyeket a leginkább el akar rejteni. Vajon ez már a hamvasi behódolás?¹

Torzulás.

Aki belemegy a játékba, eltorzul, aki nem, örökké kívülálló marad. Akarsz-e játszani? Akarsz-e mindenkori behódoló lenni? Érdekes, hogy az esetek hasonlítanak leginkább azokhoz a formákhoz, amelyekben egyébként létezőnk. Mindenki más feloldozhatatlan szörnyeteg. Mintha azért ábrázolta volna újra és újra, hogy megértse, mi a baj a világgal. Mintha esélyt adott volna az embernek megváltozni. Ezek szerint hitt a változásban.

Csak ne lenne ez a zaj.

Már-már el is fogadnád az embereket ilyennek. Elvégre mi a baj az álszentekkel? A megalkuvókkal? Valahol mind azok vagyunk. De a színeket nem tudod hova tenni. Túlságosan vibrálnak. Zavarnak. Belefájdul a fejed. Szétesik a kép. Pedig sosem állt össze igazán.

¹ „A behódolás csaknem sohasem történik elhatározással. A III. Richárd ritka. III. Richárd az az ember, aki elszántan beleveti magát abba, hogy »to be a villain« – most pedig gazfickó leszek. A gazdasági és szociális érdekek, ezen a koszos lejtőn, ami az idő, előtérbe helyeződnek, és kielégítésük csak a morális kvalitások rovására történhet meg. Az első lépést mindenki csak kivételesen és csak egyszer teszi meg. Soha többé. Érthető. Látja, hogy a létminimumot megközelítő jövedelemmel jelentéktelen helyen elrejtőzhet és intaktságát esetleg megőrizheti. Viszont akkor az annyira vonzó javakról le kell mondania. Mert azt is látja, minden előnyért, amely a szociális jelentéktelenségen és gazdasági létminimumon túl van, nem munkájával, hanem moralitásának feloldásával kell megfizetnie. S ez alól kivétel nincs.” HAMVAS Béla (2008): *Direkt morál és rossz lelkiismeret*. In Uő: *Patmosz*. Medio Kiadó, Budapest, 7–8.